

УДК 378.147:811.111

UDC 378.147:811.111

ГАЛИНА ЛИСАК,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Хмельницький, Хмельницький національний університет,

вул. Інститутська, 11)

HALYNA LYSAK

candidate of pedagogics, assistant professor

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi National University,

Intytutska str., 11)

ORCID: 0000-0002-0598-6919

ОЛЕНА МАРТИНЮК

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Хмельницький, Хмельницький національний університет,

вул. Інститутська 11)

OLENA MARTYNYUK

candidate of pedagogics, assistant professor

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi National University,

Intytutska str., 11)

ORCID: 0000-0002-8973-5876

Навчання студентів закладів вищої освіти усного англомовного

монологічного мовлення

Teaching Students of High Educational Institutions

Oral Monologue Speech in English

У статті розглянуто проблему підвищення ефективності процесу навчання усного англомовного монологічного мовлення з використанням

автентичних художніх фільмів. Проаналізовано сутність поняття «монологічне мовлення», основні види та характеристики монологічних висловлювань. Розглянуто основні підходи до навчання монологічного мовлення. Виділено два основних: «зверху вниз» – монологічні вміння розвиваються на основі прочитаного тексту (це різні етапи роботи з текстом); «знизу вверх» – передбачає розвиток цих умінь без опори на текст, відштовхуючись лише від тематики та її проблематики, вивченої лексики і граматики, а також мовленнєвих структур. Розглянуто переваги використання відеофонограми як опори у процесі формування монологічних умінь студентів. Встановлено, що демонстрація автентичного художнього фільму дозволяє використовувати емоційно-мотиваційний фактор в оволодінні іноземною мовою, а саме: стимулює вербальне спілкування, посилює мотивацію, демонструє автентичні мовленнєві зразки.

Ключові слова: монологічне мовлення, монологічні вміння, відеофонограма, автентичний художній фільм.

The article deals with the problem of efficient ways of teaching monologue speech in English with the help of feature films. The essence of the notion «monologue speech», the main types and peculiar features of monologue utterance have been analysed. The main tendencies of teaching oral monologue speech have been examined. Two main ways have been defined: the first one is “from the top to the bottom”, it’s when the monologue skills are formed on the basis of the text; and the second one is when the monologue skills are formed without any aids or texts.

The scientists discover three steps in the process of development of monologue skills and according to these steps there are three groups of exercises: the first group consists of the exercises for combining the sentences into super phrasal units; the exercises of the second group are aimed to teach mini monologues and the last one is to teach different types of monologues.

The use of feature films as the basis for forming students’ oral monologue skills has been analyzed. The advantages of videophonogram usage in teaching

monologue speech have been defined. They are: demonstration of objects, parts of the living, interesting events that evoke positive students' emotions. The demonstration of feature films gives the possibility to use motivational factors in teaching monologue speech in English, stimulate verbal communication, stimulate motivation and demonstrate the authentic speech patterns.

The work with the authentic feature films gives the possibility: to teach oral monologue speech in English when the students speak in the role of the main characters after watching a film; to teach to speak English in the process of demonstration of the parts of the film; to teach spontaneous monologue speech after watching a film using different types of monologues.

Key words: *monologue speech, monologue skills, videophonogram, authentic feature film.*

Вступ / Introduction. Однією з центральних проблем навчання іноземної мови є інтенсифікація навчання усного мовлення. Важливість цієї проблеми пов'язана з тим, що у процесі навчання іноземній мові студентів закладів вищої освіти одним із першочергових завдань є завдання формування навичок і вмінь усного мовлення. Тому, навчаючи студентів іноземній мові, особливу увагу необхідно приділяти монологічному мовленню, яке є найпоширенішою формою спілкування у сфері навчально-професійної діяльності. Оскільки, навчити виражати свої думки в монологічній формі є однією з найголовніших практичних цілей навчання іноземної мови.

Серед багатьох актуальних питань навчання усного монологічного мовлення, виділено та обґрунтовано принципи навчання усного мовлення (А. Алхазішвілі, І. Зимня, О. Леонт'єв, Ю. Пассов); запропоновано систему навчання монологічного мовлення (О. Вишневський, Р. Мартинова, Л. Сажко, А. Сонгаль); вивчено сфери комунікації усного мовлення, які визначають тематику та відбір належного мовного і мовленнєвого матеріалу (М. Ляховицький, Є. Мирошніченко, О. Тарнопольський); визначено методику навчання й запропоновано етапність розвитку мовленнєвих умінь, визначено

функції та одиниці монологічного мовлення (В. Скалкін, С. Шатілов, Г. Броун, Л. Лінке, Н. Маслоу).

Незважаючи на те, що певним аспектам навчання усного монологічного мовлення присвячено дослідження багатьох методистів (Ф. Бацевича, О. Вишневського, О. Леонтьєва, С. Ніколаєвої, К. Онищенко, Н. Складенка Л. Панової, Л. Якубинського, С. Брумфіт, Д. Нунан та інших), проблема навчання англомовного монологічного мовлення студентів залишається актуальною та недостатньо дослідженою. Удосконалити процес навчання монологічного мовлення студентів можливо за рахунок використання сучасних засобів, зокрема автентичних відеофільмів. За умови відсутності реального мовного середовища автентичні художні фільми відіграють вагомую роль у пізнанні студентами іноземної дійсності та формуванні позитивного емоційного ставлення до іноземної мови. Саме вони є потужним стимулом до мовлення, до створення різноманітних мовленнєвих ситуацій (Пащук В., 2002).

Мета та завдання / Aim and Tasks. Мета статті – проаналізувати особливості процесу навчання студентів усного англомовного монологічного мовлення з використанням автентичних художніх фільмів. Завдання дослідження: здійснити теоретичний аналіз процесу навчання студентів усного англомовного монологічного мовлення; розглянути переваги використання автентичних художніх фільмів для навчання монологічного мовлення; уточнити критерії відбору художніх фільмів для розвитку монологічних умінь студентів.

Методи / Methods. Для досягнення поставленої мети дослідження було використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження – аналіз, синтез, узагальнення результатів наукових пошуків в літературних джерелах та аналіз науково-методичної літератури.

Результати / Results. На думку таких видатних методистів як В. Скалкін та Ю. Пассов, одним із найважливіших аспектів вивчення будь-якої іноземної мови є оволодіння навичками монологічного мовлення, оскільки для того, щоб спілкуватись і висловлювати власні думки іноземною мовою, той, хто говорить, повинен усвідомлювати повний зміст висловлювання й уміти будувати, на

основі цього змісту, власне висловлювання чи послідовно декілька висловлювань(Скалкин В., 1983; Пассов Е., 2010). Отже, навчити виражати свої думки в монологічній формі є однією з найголовніших практичних цілей навчання іноземної мови.

У сучасній науково-методичній літературі існує багато підходів до трактування поняття монологічного мовлення. В. Скалкін характеризує його як уміння комунікативно-мотивовано, логічно послідовно і складно, досить повно і правильно в мовленнєвому відношенні викладати свої думки в усній формі (Скалкин В., 1983). На думку Ю. Пассова, у науковому контексті, поняття «монологічне мовлення» не існує. Це обумовлено тим, що будь-яке спілкування є діалогічним за своєю природою, оскільки у ньому завжди беруть участь дві сторони: мовець і реципієнт (Пассов Е., 2010).

Вчений А. Алхазішвілі переконує, що монологічне мовлення менш складне за кількістю використання мовленнєвих зразків, ніж діалогічне, акцентуючи увагу на його підвищеній вмотивованості. Однак учений вказує і на те, що вони можуть мати і безпосередній характер, оскільки є реакцією на ситуацію спілкування в цілому, на співрозмовника та інформацію (Алхазішвили А., 2000).

Аналіз науково-методичної літератури (Вишневський О., 2011; Зимняя И., 2001) дав можливість виокремити функції монологічного мовлення, а саме: впливова функція (спрямована на зміну стану поведінки, ціннісно-мотиваційної сфери партнера, намірів, поглядів, думок, рішень, рівня активності, норм поведінки тощо); експресивна функція (мова є універсальним засобом вираження внутрішнього світу мовця); розважальна функція (супроводжується змінами поведінки: від спокійно-доброзичливого до емоційно-хвилюючого, невимушено-розкутого і навіть, як крайній прояв, цинічно-брутального); ритуально-культува функція (спрямована на зміну стану поведінки під час будь-якого ритуального обряду). Кожна з цих функцій має свої особливі мовні засоби вираження думки, відповідні психологічні стимули та мету висловлювання (Бичкова Н., 2000).

Відповідно до комунікативної мети висловлювання, науковці (Зимня І., 2001; Леонт'єв А., 2003; Пассов Е., 2010) розрізняють наступні види монологічних висловлювань, а саме: за ступенем підготовленості: підготовлена монологічна мова та непідготовлена монологічна мова; за метою висловлювання: опис, розповідь і роздум (міркування).

У методиці навчання іноземних мов (Вишневський О., 2011; Бжоско Е., 1988; Миролюбова А., 1981) виділяють декілька підходів щодо визначення етапів навчання монологічного мовлення. Відповідно до характеру змісту інформації А. Миролюбова розглядає чотири етапи формування вмінь цього виду мовленнєвої діяльності, а саме: мобілізація досвіду; послідовність викладу; перенос інформації та її інтеграція; вираження власного ставлення (Миролюбова А., 1981). Інші вчені пропонують наступні етапи формування вмінь монологічного мовлення: підготовчий, спеціальний, етап практики в спілкуванні (Бжоско Е., 1988); когнітивно-орієнтовний, систематизуюче-функціональний, комунікативно-мовленнєвий (Баташов Н., 1988); етап репродуктивного мовлення, змішаного (репродуктивно-продуктивного) мовлення, продуктивного мовлення, оволодіння основами монологічного висловлювання, удосконалення монологічних умінь (Леонт'єв А., 2003).

Інша група вчених (Вишневський О., 2011; Зимня І., 2001; Соловова Е., 2002), розглядаючи етапи навчання монологічного мовлення, виділяють два основних шляхи: «зверху вниз» і «знизу вгору». «Зверху вниз» – монологічні вміння розвиваються на основі прочитаного тексту. Вже на дотекстовому етапі студенти складають міні-монологи, враховуючи зміст тексту, коментують заголовки тощо. Після прочитання тексту вони виконують завдання різного характеру на розуміння тексту, вибір лексики, визначення основної ідеї, характеристики персонажів тощо. Дослідниця О. Соловова вказує на переваги такого підходу до навчання монологічного мовлення, а саме: готовий текст вже формує мовленнєву ситуацію, грамотно підібрані автентичні тексти мають змістову цінність висловлювань, вони дають мовленнєву опору студентам.

Інший шлях – «знизу вверху» передбачає розвиток монологічних умінь без опори на текст, відштовхуючись лише від тематики та її проблематики, вивченої лексики і граматики, а також мовленнєвих структур. О. Соловова зауважує, що даний спосіб можливий за умов достатнього рівня володіння студентами лексики з теми (Соловова Е., 2002).

Особливістю викладання іноземної мови є те, що студенти вивчають її у штучних умовах, коли необхідне широке використання засобів наочності. У такому випадку доцільним є використання автентичних відеофільмів (Бичкова Н., 2000). Застосування автентичних відеофільмів у навчальному процесі має такі переваги як: моделювання іншомовного середовища, наближення до реального буття; проведення навчання на основі автентичного звукового мовлення із зображенням екстралінгвістичних рис і способів реалізації; встановлення асоціативних зв'язків за допомогою полісенсорного сприймання (Смелякова Л., 1992); навчання спілкування на основі взаємозв'язку лінгвістичного, комунікативного й екстралінгвістичного факторів, що є основою для імітації; використання певним чином емоційно-мотиваційного фактору під час вивчення іноземної мови (Пащук В., 2002).

Обговорення / Discussion. Проблемі використання автентичних художніх фільмів для навчання усного монологічного мовлення присвячено ряд досліджень: навчання студентів англomовного говоріння засобами відеофільмів (С. Кіржнер, В. Пащук, Є. Сунцова, А. Чужик); виділено функції відеофонограми у процесі навчання та способи застосування кіно-, теле- та відеофільмів (Н. Бичкова, М. Ляховицький, М. Allan); виділено принципи відбору автентичних художніх фільмів (Л. Смелякова, Н. Бичкова, С. Кіржнер, Т. Яхнюк, П. Арсаріо, С. Клінггаммер, Б. Томалін) запропоновано модель побудови відеофонограм для аудиторної роботи (Е. Щукіна); створено модель навчання монологічного мовлення із застосуванням автентичних художніх фільмів (В. Пащук).

У процесі навчання іноземної мови використовуються відеоматеріали різних жанрів: художні, документальні, науково-популярні, а також навчальні.

Це можуть бути окремі фрагменти (епізоди), що тривають декілька хвилин, рекламні ролики, музичні відеокліпи, відеозаписи виступів, записи новин, прогнозу погоди, телепередач, відеоролики, відеофільм-інтерв'ю, а також відеофільми в повному обсязі (Dudeneу G., 2008).

Аналізуючи дослідження наших попередників, ми, першочергово, ознайомилися з роботою Л. Смелякової (Смелякова Л., 1992). Праця Л. Смелякової є ґрунтовною, тому стала основою всіх подальших досліджень використання автентичних матеріалів на занятті з іноземної мови (Н. Бичкова, С. Кіржнер, В. Пащук, Г. Подосиннікова та інші). На думку В. Пащук та Л. Смелякової, основи використання відеофільмів у навчанні монологічного мовлення доцільно розглядати в декількох аспектах: психологічному та лінгвістичному. Психологічними особливостями використання відеофонограми є здатність подавати мовленнєвий матеріал одночасно у двох модальностях – зоровій і слуховій, виступати мотиватором створення монологічних висловлювань, відтворюючи природні мовленнєві ситуації, забезпечувати необхідний емоційний клімат навчання. У процесі сприймання художнього фільму подається й автентична мовна наочність, що й визначає лінгвістичні основи використання відеофонограми: лексичну (реалії; експресивні й ідіоматичні засоби, розмовна, конотативна і фонова лексика, терміни, сталі вирази, звукоімітація, вигуки, заповнювачі пауз тощо); граматичну (інверсія, неповні речення, скорочені форми, розділові й риторичні запитання тощо); фонетичну (правильність вимови, темп, тембр, інтонація, паузи тощо) (Пащук В., 2002; Смелякова Л., 1992).

Науковців (Arcario P., 2001; Dudeneу G., 2008) виокремлюють наступні критерії відбору відеофільмів у процесі навчання іноземної мови, а саме: автентичність (лише автентичний матеріал може бути достатньо достовірним як в лінгвістичному, так і в соціокультурному і культурному аспектах); функціональність (відповідність відеоматеріалів певній темі (відповідно програмі навчання)); пізнавальна цінність (необхідність врахування інтересів та потреб певної цільової аудиторії, зокрема з позиції часового аспекту).

У ході дослідження, опираючись на праці таких науковців як В. Пащук, Л. Смелякової та Е. Щукіної, ми визначили наступні принципи відбору відеофонограми для навчання усного англомовного монологічного мовлення: морально-естетичний вплив на глядача; врахування адекватності вокабулярно-семантичного рівня студентів та вокабуляру художнього відеофільму; наявність соціокультурної інформації у фільмах; жанрова різноманітність; значущість для національної культури; відповідність або невідповідність тематиці, яка запропонована чинною програмою з викладання іноземної мови (Пащук В., 2002; Смелякова Л., 1992; Щукина Э., 1991).

Робота з відеоматеріалом сприяє, переважно, розвитку навичок та умінь аудіювання й говоріння. У процесі організації навчання монологічного мовлення студентів із використанням відео В. Пащук (Пащук В., 2000) пропонує враховувати трьох етапний розподіл навчальних дій, який є найтипівішим для сучасної методики навчання іноземних мов.

На першому етапі (розуміння) передбачається загальне ознайомлення з відеофрагментом і виконання вправ, спрямованих на розуміння послідовності дій та причинно-наслідкових зв'язків. Із метою підготовки студентів до активного сприйняття відеофрагменту доцільно запропонувати декілька завдань щодо місця дії й дійових осіб (Щукина Э., 1991). Доцільно також дати студентам завдання, що зосереджують їхню увагу на усвідомлення основного змісту відеофільму: визначити правильні та помилкові твердження, логічну послідовність основних подій, що значно полегшить розуміння відеоматеріалу. Дані завдання подаються до перегляду відеофрагмента (Dudenev G., 2008).

Другий етап роботи з відеофрагментом (мовна практика) передбачає паузовий (за допомогою стопкадру) перегляд фрагменту з метою введення відібраних мовних одиниць. Далі викладач коментується вживання запропонованих мовних одиниць у контексті або пропонує вжити визначений лексико-граматичний матеріал у нових ситуаціях. Після завершення виконання вправ необхідно визначити та записати мовні явища, що підлягають систематизації для подальшого самостійного опрацювання.

Основним завданням третього етапу (мовленнєва практика) є стимулювання активної комунікативної діяльності студентів на основі ситуації відеофрагмента із використанням опрацьованого мовного матеріалу. Перш ніж перейти до третього етапу перегляду відео фрагмента, студентам пропонуються завдання: проаналізувати різні аспекти поведінки дійових осіб, соціально-культурні особливості ситуацій порівняно з відповідними ситуаціями в рідній країні. Після перегляду фільму проводиться обговорення цих фрагментів (Пащук В., 2000, 2002).

Аналіз науково-педагогічної літератури (Вишневецький О., 2011; Миролубова, А., 1981). дав можливість визначити загальнодидактичні принципами навчання, які необхідно враховувати при використанні відеофонограму процесі навчання усного англомовного монологічного мовлення, а саме: доступності викладання, послідовності, наочності, свідомості й активності студентів, науковості, проблемності, самостійності, зв'язку навчання з реаліями, життям, міцності знань, рівня сформованості умінь і навичок, емоційності навчання.

Висновки / Conclusions. Отже, теоретичний аналіз науково-методичної літератури свідчить, що однією з основних форм мовного спілкування та ефективним засобом розвитку і формування навичок говоріння в навчанні іноземним мовам є монологічне мовлення. Розглянуто переваги використання автентичних відеофільмів у процесі формування монологічних умінь студентів, а саме: фільм демонструє предмети, явища оточуючого середовища, частину життя, слугує вихідною формою пізнання, відображає цікаві для студентів події, викликає в них емоційні співпереживання. Робота з відеофільмами дозволяє навчати усному монологічному мовленню, коли студенти говорять переважно у ролі однієї з дійових осіб після перегляду фільму; навчати говорінню у процесі демонстрування фрагментів фільму; спонтанного, непередбаченого монологічного мовлення після перегляду художнього фільму, використовуючи монологи різних форм.

Список використаних джерел і літератури / References:

1. Алхазішвілі, А. А. (2000). *Основы овладения устной иностранной речью*. Москва: Просвещение / Alkhazishvili, A. A. (2000). *Osnovy ovladeniya ustnoy inostrannoy rechyu* [Basis of mastering of oral foreign speech]. Moscow: Prosveshchenie [in Russian].

2. Баташов, Н. А. (1988). *Совершенствование устной монологической речи студентов 3 курса языкового факультета на основе системно-функциональной организации учебно-речевого материала (английский язык)* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Ленинград / Batashov, N. A. (1988). *Sovershenstvovanie ustnoy monologicheskoy rechi studentov 3 kursa yazykovogo fakulteta na osnove sistemno-funktsionalnoy organizatsii uchebno-rechevogo materiala (angliyskiy yazyk)* [Improvement of the spoken monologue language of students of the third year study of language faculty on the basis of system-functional organization of educational-speech material (English)]. Extended abstract of candidate's thesis. Leningrad [in Russian].

3. Бжоско, Е. Г. (1988). *Обучение устной речи на продвинутом этапе (на материале английского языка в пединституте)* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Минск / Bzhosko, Ye. G. (1988). *Obuchenie ustnoy rechi na prodvinutom etape (na materiale angliyskogo yazyka v pedinstitute)* [Oral speech teaching at advanced level (on the basis of English at pedagogical institute)]. Extended abstract of candidate's thesis. Minsk [in Russian].

4. Бичкова, Н. І. (2000). Місце автентичних художніх кінофільмів у вивченні іноземних мов і культур. *Науковий вісник кафедри Юнеско КДЛУ. Філологія, педагогіка і психологія в антропоцентричних парадигмах*, 3, 596–601 / Bychkova, N. I. (2000). *Mistze avtentychnykh hydozhnih kinofil'miv u vuvchenni inozemnyh mov i kul'tur* [Place of authentic feature films in the teaching of foreign language and culture]. *Philology, pedagogy and psychology in anthropocentric paradigms*, 3, 596–601 [in Ukrainian].

5. Вишневецький, О. І. (2011). *Методика навчання іноземних мов*. Київ: Знання / Vyshnevs'kyi, O. I. (2011). *Mytodyka navchannya inozemnih mov* [Methodology of teaching foreign language]. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].

6. Зимняя, И. А. (2001). *Лингвopsихология речевой деятельности*. Москва: РАО/МПСИ / Zimnyaya, I. A. (2001). *Lingvopsikhologiya rechevoy deyatelnosti* [Lingvopsychology of speech activity]. Moscow, RAO/MPSI [in Russian].

7. Леонтьев, А. А. (2003). *Язык, речь, речевая деятельность*. Москва: Едиториал УРСС / Leontev, A. A. (2003). *Yazyk, rech, rechevaya deyatelnost* [Language, speech, speech activity]. Moscow: URSS [in Russian].

8. Миролубова, А. А. (1981). *Теоретические основы методики обучения иностранным языкам в средней школе*. Москва: Педагогика / Mirolyubova, A. A. (1981). *Teoreticheskie osnovy metodiki obucheniya inostrannym yazykam v sredney shkole* [Theoretical basis of methodology of teaching English at school]. Moscow: Pedagogika [in Russian].

9. Пассов, Е. И. (2010). *Урок иностранного языка*. Ростов н/Д: Феникс: Глосса-Пресс / Passov, E. I. (2010). *Urok inostrannogo yazy'ka* [Foreign language lesson]. Rostov-am-Don: Feniks: Glossa-Press [in Russian].

10. Пащук, В. С. (2000). Розвиток вмінь продукування монологів різних типів з використанням автентичних художніх відеофільмів. *Teach and Learn*, 3, 30–32 / Pashchuk, V. S. (2000). Rozvytok umin' produkuvannya monologiv riznyh typiv z vykorystannyam avtentychnyh hydozhnih fil'miv [Development of monologue building skills using authentic feature films]. *Teach and Learn*, 3, 30–32 [in Ukrainian].

11. Пащук, В. С. (2002). *Навчання студентів мовних спеціальностей усного англійського монологічного мовлення з використання автентичних художніх фільмів* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ / Pashchuk, V. S. (2002). *Navchannya studentiv movnyh special'nostey usnogo anglijs'kogo monologichnogo movlennya z vykorystannyam avtentychnyh hydozhnih fil'miv* [Teaching the students of foreign language departments oral monologue utterance in English with the use of authentic feature films]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

12. Скалкин, В. Л. (1983). *Обучение монологическому высказыванию*. Киев: Рад. школа / Skalkin, V. L. (1983). *Obuchenie monologicheskomu vyskazyvaniyu* [Teaching monologue utterance]. Kyiv, Rad. skola [in Russian].

13. Смелякова, Л. П. (1992). *Художественный текст в обучении иностранным языкам в языковом вузе (теория и практика отбор)*. [моногр.]. СПб.: Образование / Smelyakova, L. P. (1992). *Khudozhestvennyy tekst v obuchenii inostrannym yazykam v yazykovom vuze (teoriya i praktika otbor)* [Monograph] [Feature text in teaching English at the university (theory and practice)] [monograph]. StP., Obrazovanie [in Russian].

14. Соловова, Е. Н. (2002). *Методика обучения иностранным языкам: Базовый курс лекций: Пособие для студентов пед. вузов и учителей*. Москва: Просвещение / Solovova, Ye. N. (2002). *Metodika obucheniya inostrannym yazykam: Bazovyy kurs lektsiy: Posobie dlya studentov ped. vuzov i uchiteley* [Methodology of foreign language teaching: the basis courses of lectures: Manual for the students of pedagogical institutions and teachers]. Moscow: Prosveshchenie [in Russian].

15. Щукина, Э. И. (1991). *Коммуникативные упражнения в видеозаписи для обучения устной диалогической речи студентов архитектурной специальности (на втором этапе обучения английскому языку)* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ / Shchukina, E. I. (1991). *Kommunikativnyye uprazhneniya v videozapisi dlya obucheniya ustnoy dialogicheskoy rechi studentov arkhitekturnoy spetsialnosti* [Communicative tasks in video for teaching oral dialogical speech students of architectural specialty]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Russian].

16. Arcario, P. (2001). Criteria for selecting video materials. *Video in Second Language Teaching: Using, selecting and producing video for the classroom*. Alexandria, VA: TESOL., 100-121 [in English].

17. Dudeney, G. (2008). *How to teach English with technology*. Harlow: Longman [in English].